

Ottův slovník naučný, 1906, 24.díl, Vykladatel a nakladatel J. Otto v Praze

Strouhal Čeněk, vynikající fysik česky (* 10. dub. 1850 v Seči u Chrudimě), studoval na gymnasiu v Hradci Král. (1861 až 1869), absolvoval pak r. 1872 filos. Fakultu univ. pražské, stal se asistentem c. k. hvězdárny v Praze, ke působil po 3 roky. Potom odebral se do Vircpurku na král. universitu bavorskou, kdež od r. 1875 působil jako docent experim. fysiky. R. 1876 povýšen byl na pražské universitě na doktora filosofie, r. 1880 povolán byl za místoředitele carského ústředního observatoria fyzikálního v Pavlovsku u Petrohradu, nabídky této však nepřijal. Po 2 letech jmenován prof. fysiky na geologickém ústavě Spoj. Obcí sev.-amer. V New Yorku, místa toho S. však brzy se vzdal, neboť v době té rozdělena byla pražská universita a S. jmenován řad. prof. experimentální fysiky na univerzitě české, kdež působí posud. Vedle činnosti učitelské a vědecké připadá mu obtížný a mnoho času zabírající úkol předsedy tří zkušebních kommissí totiž komise pro učitelství na středních školách, na školách obchodních a na lyceech. Od r. 1862 působí jako člen v c. k. normální cejchovní kommissi ve Vídni. Za činnost vědeckou dostalo se S.-ovi četných vyznamenání a jmenování členem vědeckých spolků a korporací. R. 1883 obdržel u příležitosti elektrické výstavy ve Vídni výraz Nejvyšší spokojenosti, r. 1898 stal se ryt. řádu žel. koruny 3. třídy a r. 1900 jmenován dvorním radou. S. jest mimoř. Členem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a řádným členem chemické společnosti vircpurské, přespolečným členem lékařsko-fyzikální společnosti ve Vircpurce a fyzikální společnosti v Berlíně. V letech 1900-04 byl vládním zástupcem ve správním výboru Musea král. Českého, jest čestným občanem města Seče, čestným členem a předsedou jednoty českých matematiků. R. 1889 by děkanem fakulty filosofické, r. 1890 proděkanem, od r. 1899 jest přisedícím akad. senátu, r. 1903-1904 byl rektorem. Z velkých spisů S-ových především budiž uveden: *Ocel a její vlastnosti galvanické i magnetické* (Praha, 1892 vlastním nákladem), který obsahuje experimentální studia, jež 1877-87 provedli S. a Barus, fysik geologické společnosti washingtonské. Kniha jest volně a soustavněji přepracována ve formě přístupnější podle originálu anglického, který zmínění autoři vydali r. 1885 pod názvem *The electrical and magnetic properties of the iron-carburets* (Washington). Životním dílem S-ovým jest jeho *Experimentální fysika*, která vychází v jednotlivých dílech ve „Sborníku Jednoty českých matematiků“ Prvý její základ hledati dlužno v lithografovaných přednáškách S-ových o fysice experimentální, jež vyšly v prvním vydání r. 1887 a v druhém valně rozmnoženém a úplně přepracovaném vydání v I. 1897 a 1898 ve 2 dílech za spolupracovníctví dra. B. Kučery, dra. Vl. Nováka a J. Vykruty. Velikého díla S-ova, jež založeno jest na myšlence podati co možná celkový obraz experimentální fysiky způsobem přístupným a zajímavým, vyšly posud 2 díly: *Mechanika* (1901) a *Akustika* (1902), k tisku se připravuje *Thermika*. Z vědeckých rozprav a článků uvedeny bud'tež: *Über eine besondere Art der Tonerregung* (Vircp., 1878), práce habilitační, která vyšla též ve „Wiedem. Annalech“ ve sv. 5. a ve „Zprávách“ fyzikální a lékařské společnosti ve Vircpurce (1878). Společné práce s Barusem uveřejnili S. a barus jednak ve „Zprávách“ zmíněné společnosti, jednak ve „Wiedem. Antalech“ a konečně v „American Journal of Science“. Ve „Wiedem. Annalech“ vyšly: *Galvanische Kalibrirung eines Drahtes* (1880, v rozpravě té je popsána všeobecně známá metoda ke kalibraci můstkového drátu); *Anlassen des Stahls und Messung seines Härtezustandes* (1880); *Aederung der thermoelektrischen Stellung des Eisens und des Stahls durch Magnetisirung* (1881); *Einfluss der Härte des Stahles auf dessen Magnetisirbarkeit* (1883); *Einfluss des Anlasses auf die Haltbarkeit der Magnete* (1883); *Galvanische Temperatur-Coefficienten des Stahls der Stab- und Guss-eisens*. V „American Journal of Science“: *Structure of tempered steel; Strain-effect of sudden cooling as exhibited by glass and steel* (1886); *Hydroelectric effect of temper in case of steel* (1886); *Viscosity of steel and its relations to temper* (1886 a 1887). Mimo to uveřejnili oba autoři ve „Zprávách“ kral. čes. spol. nauk: *D. Wesen d. Stahlkärtigkeit vom*

elektrischen Standpunkkte aus a Verhalten von Ag-legirungen (1884). Ze samostatných prací S-ových vyšly v „Carl's Repertorium“: *Leistungsfähigkeit des kompensierten Magnetometrs nach Weber-Kohlrausch* (1881); ve „Věstníku“ České akademie *O pokroku v oboru thermometrie za posledního pětiletí* (1894); *Tři zprávy o pokusech Roentgenových konaných ve fysikálním ústavě české university K.-F.* (1896); ve „Zprávách“ Kral. čes. spol. nauk: *Analytische Darstellung der Lissajouschen Figuren* (1902); v „Archivu matematiky a fysiky“: *Ueber die Krümmungslinien der geraden Schraubenfläche* (1876); v „Časopise pro pěstování matematiky a fysiky“: *O vyučování fysice na středních školách* (1891); *Dr. August Seydler* (1892); *Pád po rovině* (1897); *Váhy a vážení* (1900); *Stanovení relativné hmoty země a slunce na základě fysikálním* (1901); *Obrázce Lissajousovy* (1902). Menší práce v „Živě“ atd. Od jmenování svého prof. fysiky na univ. české S. domáhal se stavby a zařízení definitivního ústavu fysikálního a dosáhl po četných zadáních, návrzích, plánech i kommissích konečné uznání svých požadavků. Jarem r. 1905 staví se nový fysikální ústav university české, který vzhledem k obsáhlým vědomostem S-vým a jeho experimentálním zkušenostem slibuje býti dokonalým ústavem moderním.

Po sto letech v encyklopedii Universum v Praze 2001

Strouhal Čeněk, č. experimentální fyzik *10.4.1850 Seč, † 23.1.1922 Praha; hl. obor činnosti: akustika, profesor UK v Praze.